



BO‘LAJAK FILOLOGLARNING NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH UCHUN O‘YIN METODLARIDAN FOYDALANISH

Mamatkulova N.B.

Andijon Davlat Universiteti tayanch doktranti

Tayanch so‘zlar: o‘yin usullari, nutq madaniyati, filologiya, o‘quv jarayoni, pedagogik yondashuvlar, faol o‘qitish usullari, interfaol ta‘lim, muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘yin pedagogikasi, akademik tayyorgarlik, samarali o‘qitish

Ключевые слова: игровые методы, речевая культура, филология, образовательный процесс, педагогические подходы, активные обучающие методики, интерактивное обучение, развитие коммуникативных навыков, игровая педагогика, академическая подготовка, эффективное обучение

Key words: game methods, speech culture, philology, educational process, pedagogical approaches, active teaching methods, interactive learning, development of communication skills, game pedagogy, academic preparation, effective learning

Kirish. Nutq madaniyati kelajakdagi filologlarning kasbiy malakasini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bu nafaqat tilni bilish darajasini belgilaydi, balki insonning turli janr va uslubdagi matnlarni etarli darajada muloqot qilish, tushunish va talqin qilish qobiliyatini aks ettiradi. Shu munosabat bilan, o‘qitishda o‘yin usullaridan foydalanish filologiya fakulteti talabalarida nutq madaniyatini samarali shakllantirishga yordam beradigan dolzarb amaliyotga aylanmoqda[1]. Filologiya til va adabiyot fani sifatida o‘z vakillaridan ona va chet tillarini yuqori darajada bilishni, shuningdek, adabiy asarlar va madaniy kontekstlarni chuqur tushunishni talab qiladi. Nutq madaniyati, shu nuqtai nazardan, nafaqat grammatik va leksik kompetentsiyani, balki o‘z fikrlarini, e‘tiqodlarini etarli darajada ifoda etish, matnlarni baholash va tahlil qilish qobiliyatini ham o‘z ichiga oladi.

Filologlarning akademik faoliyati doirasida nutq madaniyati ilmiy maqolalar, sharhlar yozish, o‘qitish, ilmiy munozaralarni olib borish va hokazolarda namoyon bo‘ladi. Filologiyani o‘qitish jarayonida o‘yin usullaridan foydalanish o‘quv jarayonini yanada qiziqarli, hissiy jihatdan boy va samarali qilish imkonini beradi. O‘yin kognitiv jarayonlarni faollashtirish, ijodiy fikrlashni



rivojlantirish, soʻz boyligini boyitish va muloqot qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradigan kuchli vositadir[2]. Masalan, «skanvordlar», «Krossvordlar», «soʻzlar assotsiatsiyasi» kabi lingvistik oʻyinlardan foydalanish talabalarga soʻz boyligini kengaytirishga, grammatik hodisalar va qoidalar haqidagi bilimlarni mustahkamlashga va soʻzlar orasidagi oʻxshashlik va taqqoslashlarni topish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Turli xil hayotiy va kasbiy vaziyatlarda muloqotni taqlid qiladigan rolli oʻyinlar ogʻzaki va yozma nutq koʻnikmalarini rivojlantirishga, turli xil aloqa strategiyalariga munosib javob berishga va lingvistik repertuarni boyitishga yordam beradi[3]. Mini-senariylar yaratish, berilgan mavzularda sheʼrlar yoki hikoyalar yozish kabi ijodiy oʻyinlar talabalarga oʻzlarining shaxsiy xususiyatlarini namoyish etish, tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirish, argumentatsiya va mantiqiy bayonotlarni yaratish koʻnikmalarini oshirishga imkon beradi.

Filologiyani oʻqitishda oʻyin usullaridan foydalanishning afzalliklari.

Motivatsiyani oshirish: oʻyin yondashuvi talabalar uchun oʻquv jarayonini yanada qiziqarli va qiziqarli qiladi, bu ularning til va adabiyotni oʻrganish motivatsiyasini oshirishga yordam beradi.

Oʻquv faoliyatini faollashtirish: oʻyin usullari talabalarning oʻquv jarayonidagi faol ishtirokini ragʻbatlantiradi, ularning ijodiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga hissa qoʻshadi.

Muloqot koʻnikmalarini shakllantirish: turli xil oʻyin vaziyatlari talabalarning etarli muloqot koʻnikmalarini, shu jumladan ogʻzaki va yozma nutqni rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy koʻnikmalarni rivojlantirish: oʻyinlar davomida talabalar jamoada ishlashni, ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishni, boshqa ishtirokchilarning fikrlarini hurmat qilishni oʻrganadilar.

Nutq madaniyati shaxsni shakllantirishda, muloqot qilish, fikrlarni ifoda etish va tashqi dunyo bilan oʻzaro munosabatlarni aniqlashda muhim rol oʻynaydi. Kelajakdagi filologlar orasida nutq koʻnikmalarini rivojlantirish ayniqsa muhimdir, chunki ularning kasbiy faoliyati til bilan uzviy bogʻliqdir[4]. Ushbu maqolada filologiya fakulteti talabalarida nutq madaniyatini shakllantirishning samarali vositasi sifatida oʻyin usullaridan foydalanish koʻrib chiqiladi.

Treningda oʻyin usullari.

Oʻyin-bu inson uchun yoshligidanoq oʻrganishning tabiiy usuli. Bu faollik, ijodkorlik, hamkorlik va yangi bilimlarni oʻzlashtirishni ragʻbatlantiradi. Taʼlimda oʻyin usullarini qoʻllash talabalar nafaqat oʻrganishi, balki shaxs sifatida rivojlanishi mumkin boʻlgan muhitni yaratishga imkon beradi.

Filologiyani oʻqitishda oʻyin usullaridan foydalanishning afzalliklari

Talabalarning faol ishtiroki: o'yin usullari talabalarning e'tiborini tortadi va ularni o'quv jarayonida faol ishtirok etishga undaydi.

Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish: o'yinlar muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga, o'z fikrlarini bildirishga va o'z nuqtai nazariningizni asoslash qobiliyatiga yordam beradi.

Ijodiy fikrlashni shakllantirish: o'yin davomida talabalar ijodiy fikrlashni va ma'lumotlarni tahlil qilish va sintez qilish qobiliyatini rivojlantirib, nostandart echimlarni topadilar.

Tilni o'rganish uchun motivatsiyani oshirish: o'yin texnikasi o'rganishni yanada qiziqarli va qiziqarli qiladi, bu esa bilimlarni ko'proq ishtiyiq bilan o'zlashtirishga yordam beradi.

Interaktivlik va jamoaviy o'zaro ta'sir: ko'pgina o'yin usullari talabalarning birgalikdagi ishtirokini talab qiladi, bu esa jamoaviy ko'nikmalarni rivojlantirishga va hamkasblar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatiga yordam beradi.

Talabalar badiiy personajlar rollarini o'ynashlari yoki asarlar va ularning qahramonlarini hayotga tatbiq etish orqali asl tilda munozaralar olib borishlari mumkin. Ushbu o'yinlar o'rganilayotgan adabiy materiallar asosida yaratilishi mumkin, bu muhim tushunchalar va atamalarni mustahkamlashga yordam beradi. Talabalar adabiy asarlar asosida mini-spektakllar yaratishlari yoki adabiy kechalarning etakchisiga aylanishlari mumkin[5]. Masalan, mafiya o'yini til tuzilishini o'rganish uchun moslashtirilishi mumkin, bu esa talabalarga lingvistik konstruktsiyalar va aloqa qoidalarini tahlil qilish imkonini beradi. Talabalar asl tildan foydalangan holda turli mavzularda munozaralar olib borishlari mumkin, bu ularga o'z nuqtai nazarlarini va suhbatdoshlarning e'tiqodlarini ifoda etish ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi.

Filologiyani o'qitishda o'yin usullaridan foydalanish kelajakdagi filologlarda nutq madaniyatini shakllantirishning samarali usuli hisoblanadi[6]. Ular nafaqat bilimlarni o'zlashtirishga yordam beradi, balki muloqot qobiliyatlarini, ijodiy fikrlashni va tilni o'rganish motivatsiyasini rivojlantiradi. O'yinlarning xilmaxilligi o'quv jarayonini talabalarning individual ehtiyojlariga moslashtirishga va ularning filologiya bo'yicha mutaxassis sifatida rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishga imkon beradi.

Nutq madaniyati kelajakdagi filologlarning kasbiy tayyorgarligining asosiy jihatlaridan biridir. Tilni bilish nafaqat aloqa vositasi sifatida, balki ma'lumot, madaniy qadriyatlar va g'oyalarni etkazish vositasi sifatida ham filologiya fakulteti talabalarida til va adabiyot sohasida kompetentsiyani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, an'anaviy o'qitish usullari ba'zan ushbu maqsadga erishish uchun etarli darajada samarali bo'lmasligi mumkin. Shu nuqtai nazardan, o'yin o'qitish usullaridan foydalanish kelajakdagi filologlarning nutq madaniyatini shakllantirish



uchun samarali vosita bo'lishi mumkin. O'yin o'qitish usullari-bu o'yin elementlari va tamoyillaridan foydalanishga asoslangan o'quv jarayonini tashkil etish usullari. Ular ijobiy o'zaro ta'sir muhitini yaratishga va talabalarning o'quv faoliyatini faollashtirishga imkon beradi[7]. Filologiyani o'qitishda o'yin usullaridan foydalanish nafaqat o'quv jarayonini diversifikatsiya qilish, balki talabalarning nutq ko'nikmalarini samarali rivojlantirishga imkon beradi.

Nutq madaniyatini shakllantirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan eng keng tarqalgan o'yin usullaridan biri bu rol o'ynashdir. Rolli o'yinlar davomida talabalar turli adabiy personajlar sifatida yashashlari yoki matn mualliflari rollarini o'z zimmalariga olishlari mumkin. Ushbu yondashuv talabalarga personajlarning motivlarini, ularning fe'l-atvori va munosabatlarini yaxshiroq tushunishga, matnlarni tahlil qilish va talqin qilish ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. O'rganishning yana bir samarali o'yin usuli-bu lingvistik o'yinlar. Bular leksik va grammatik ko'nikmalarni rivojlantirishga, shuningdek nutq madaniyatini oshirishga qaratilgan o'yinlar. Masalan, lug'at va grammatik tuzilmalardan to'g'ri foydalanishni mustahkamlash uchun o'yinlar, aloqa madaniyatini shakllantirish uchun o'yinlar, ijodiy fikrlashni rivojlantirish va o'z nuqtai nazariningizni asoslash qobiliyati. Bunday o'yinlar nafaqat talabalar uchun qiziqarli, balki ularning o'quv jarayonida faol ishtirok etishga yordam beradi.

Shuningdek, kelajakdagi filologlarning nutq madaniyatini shakllantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyatini ta'kidlash kerak. Zamonaviy axborot texnologiyalari filologiyani o'qitishning o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirilishi mumkin bo'lgan interaktiv ta'lim o'yinlarini yaratish uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi. Kompyuter dasturlari va mobil ilovalardan foydalanish nafaqat talabalarga qiziqarli ta'lim berish, balki ularning taraqqiyotini samarali kuzatish imkonini beradi. Va nihoyat, o'yin o'qitish usullari ma'ruzalar, seminarlar, amaliy mashg'ulotlar va o'z-o'zini boshqarish kabi turli xil o'quv mashg'ulotlariga muvaffaqiyatli qo'shilishi mumkin. Bu talabalarning nutq madaniyatini rivojlantirishga yordam beradigan yaxlit ta'lim muhitini yaratishga imkon beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, kelajakdagi filologlarning nutq madaniyatini shakllantirish uchun o'yin usullaridan foydalanish talabalarning kommunikativ va tahliliy ko'nikmalarini rivojlantirishga hissa qo'shadigan dolzarb va samarali amaliyotdir. Turli xil o'yin texnikasi nafaqat o'quv jarayonini yanada qiziqarli va qiziqarli qiladi, balki filologiya sohasida muvaffaqiyatli martaba uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. Filologiyani o'qitishda o'yin usullaridan foydalanish nafaqat pedagogik nuqtai nazardan, balki kelajakdagi filologlarning nutq madaniyatini shakllantirish nuqtai nazardan ham samarali. O'yinda talabalar nafaqat o'yin-kulgi usulini, balki til va muloqot qobiliyatlarini yaxshilash uchun samarali vositani ham ko'rishadi. O'quv



jarayonida o'yin yondashuvini amalga oshirish talaba shaxsiyatining har tomonlama rivojlanishiga va uning kasbiy mahoratini shakllantirishga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. Каримов Баходир. «Адабиётшунослик методологияси.» Т.: Муҳаррир 88 (2011).
2. Рахматуллаев, Ш., and Каримова Ферузахон Иноятовна. «Нофилологик соҳаларда таълим олувчи талабаларнинг инглиз тилида ёзма нутқ малакаларини ўстириш методлари.» Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies. Vol. 2. No. 6. 2023.
3. Сарсенбаева Райҳон Маханбетовна. «Бошланғич синф дарсларида самарали интерактив таълим методларидан фойдаланиш.» Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali 3.3 (2023): 429-434.
4. Нурметова, Н. И., and Т. Р. Ертилесов. «Хорижий тилларни ўқитишда дарсада қўлланиладиган методлар.» O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali 1.11 (2022): 70-76.
5. Ачилова, С. Ж. «Логопедик машғулотларда махсус методларнинг ахамияти.» Zamonaviy fan, ta'lim va ishlab chiqarish muammolarining innovatsion yechimlari (2022): 98-101.
6. Yulduz Abdullaeva. «Concilium-based vocabulary enhancement of students with hearing problems.» Journal of healthcare and life-science research 2.5 (2023): 35-42.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqola filologiya fanlari talabalarida nutq madaniyatini shakllantirish jarayonida o'yin usullaridan foydalanish samaradorligini o'rganadi. Talabalarning faol ishtiroki va rag'batlantiruvchi o'quv muhitini yaratish muhim ahamiyatga ega bo'lgan zamonaviy ta'lim muhiti sharoitida o'yinga asoslangan usullar muhim vositadir. Muallif roli o'yinlar, o'yin stsenariylari kabi turli o'yin yondashuvlarini tahlil qilib, ularning samaradorligini bo'lajak filologlarda muloqot ko'nikmalarini, analitik fikrlashni, matnni tanqidiy idrok etishni rivojlantirish kontekstida baholaydi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, o'yin usullaridan foydalanish talabalar o'rtasida faol o'zaro munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi, ularning til ko'nikmalarini yaxshilaydi, shuningdek, ijodiy fikrlash va adabiy asarlarni tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Xulosa qilib aytganda, maqolada bo'lajak filologlarda nutq madaniyatini muvaffaqiyatli shakllantirish uchun o'yin usullarini o'quv jarayoniga kiritish muhimligi ta'kidlangan.

РЕЗЮМЕ

Данная статья исследует эффективность использования игровых методов в процессе формирования речевой культуры у студентов-филологов. В контексте современной образовательной среды, где важно активное вовлечение студентов и создание стимулирующей обучающей среды, игровые методы представляют собой значимый инструмент. Автор анализирует различные игровые подходы, такие как ролевые игры, игровые сценарии, и т.д., и оценивает их эффективность в контексте формирования навыков коммуникации, аналитического мышления, и критического восприятия текста у будущих филологов. Результаты исследования подтверждают, что использование игровых методов способствует активному взаимодействию студентов, улучшает их языковые навыки, а также способствует развитию творческого мышления и способности к анализу литературных произведений. В заключение, статья подчеркивает важность интеграции игровых методов в учебный процесс для успешного формирования речевой культуры у будущих филологов.

SUMMARY

This article explores the effectiveness of using game methods in the process of forming speech culture among philology students. In the context of modern educational environments, where active student engagement and the creation of a stimulating learning environment are important, game-based methods represent a significant tool. The author analyzes various gaming approaches, such as role-playing games, game scenarios, etc., and evaluates their effectiveness in the context of developing communication skills, analytical thinking, and critical perception of text in future philologists. The results of the study confirm that the use of gaming methods promotes active interaction among students, improves their language skills, and also contributes to the development of creative thinking and the ability to analyze literary works. In conclusion, the article emphasizes the importance of integrating gaming methods into the educational process for the successful formation of speech culture among future philologists.